

ÖĞRENEN TOPLUMLARA DOĞRU AVRUPA BİRLİĞİ EĞİTİM POLİTİKALARINDA YAŞAM BOYU ÖĞRENME

*Sevgi TURAN**

ÖZET

Yaşam boyu öğrenme, örgün-yaygın her türlü eğitim faaliyetini kapsayan çok geniş bir kavramdır. Avrupa Birliği Komisyonu'nun 2000 yılında Yaşam Boyu Öğrenme Memorandumu'nu kabul ederek bu metnin hayata geçirilmesini tüm üye devletlerde ve aday ülkelerde tartışmaya açmasının yaşam boyu öğrenmenin gelişiminde olumlu bir rolü olduğu düşünülmektedir. Avrupa Birliği, yaşam boyu öğrenmeyi, "bilgi, beceri ve yeterliliği geliştirmek amacıyla belirli bir süreyle yapılan eğitim faaliyetlerinin tümü" şeklinde tanımlamaktadır.

Yaşam boyu öğrenme istihdamla ilgili amaçlar kadar bireysel, vatandaşlık ve sosyal amaçları da kapsar. Formal eğitim sistemi içinde ve dışında farklı çevrelerde olabilir. Yaşam boyu öğrenme, insana ve bilgiye yatırımın artmasını, bilgisayar okuryazarlığı dâhil olmak üzere temel becerilerin edinilmesinin desteklenmesini ve yenilik için fırsatların genişletilmesini, öğrenmenin daha esnek formlarını içerir. Bu amaç, bireylerin yüksek kalitedeki öğrenme olanaklarına ve farklı öğrenme yaşantılarına eşit ve açık olarak ulaşmasının sağlanması içindir. Eğitim sistemi buna ulaşmada anahtar role sahiptir.

Eğitimde yaşanan bu değişimin ışığında Avrupa Birliği'nin eğitim politikalarını bu değişimleri yansıtacak şekilde yeniden oluşturma sürecinde olduğu gözlenmektedir. Bu yazıda Avrupa Birliği politikalarına yol gösteren Komisyon raporları ve Konsey kararlarının yaşam boyu öğrenme açısından gözden geçirilmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: *Avrupa Birliği, eğitim politikaları, yaşam boyu öğrenme*

* Hacettepe Üniversitesi Tıp Eğitimi ve Bilişimi Anabilim Dalı, Araştırma Görevlisi.

ABSTRACT

Lifelong learning is a broad concept, including all kinds of informal and formal education. It has been considered that, accepting and carrying out the Momerandum on Lifelong Learning in all member and candidate countries by European Comission, has a positive effect improving the lifelong learning. European Union defines the lifelong learning as, "all purposeful learning activity undertaken on an ongoing basis with the aim of improving knowledge, skills and competence".

Lifelong learning encompasses learning for personal, civic and social purposes as well as for employment-related purposes. It takes place in a variety of environments in and outside the formal education and training systems. Lifelong learning implies raising investment in people and knowledge; promoting the acquisition of basic skills, including digital literacy; and broadening opportunities for innovative, more flexible forms of learning. The aim is to provide people of all ages with equal and open access to high-quality learning opportunities, and to a variety of learning experiences. The educational system has a key role for attaining this goal.

It has been observed that the educational policy of the European Union is a progression of restoring under the influence of this educational alteration. In this report, it is aimed to check over the Comission reports and the Council decisions that leads the EU policy, in the frame of lifelong learning.

Key Words: *European Union, educational policy, lifelong learning*

GİRİŞ

Eğitimin tüm yaşam sürecini içermesi, daha önceki eğitimleri ve sosyal statüleri ne olursa olsun herkesi kapsamı düşüncesi ve yetişkin dönemde de eğitime devam edilmesi ihtiyacı 19 yy'da yeterince fark edilmemişken, 20 yy'ın ikinci yarısına gelindiğinde neredeyse evrensel bir kabul ile yayılmıştır¹. Üretilen bilgi miktarındaki artışın yanı sıra küreselleşme, bilim ve teknoloji alanındaki gelişmeler günümüz bireylerinin gereksinim duyacakları bilgi ve becerilerde değişikliklere neden olmuştur². Bilgi çağına geçiş süreci, değişimi sağlayabilmek için sürekli kendini yenileyen, yeni bilgiler edinmeyi bir kültür haline getirmiş bir toplum dokusu gerektirmektedir³. Bilgi toplumunda varolabilmek için bireylerin sahip olmaları gereken becerilerden biri de yaşam boyu öğrenmedir^{4,5}.

¹ D.H. Fretwell, ve J.E. Colombann, **Adult Continuing Education: An Integral Part of Lifelong Learning Emerging Policies and Programs for the 21st Century in Upper and Middle Income Countries**. World Bank, Washington, 2000.

² Akkoyunlu, B. ve Kurbanoğlu, S. Bilgi Okuryazarlığı, TBD Bilişim - Bilişim Kültürü Dergisi, Sayı:83, <http://www.tbd.org.tr/sayi83_html/egitim.html>, 2002.

³ S. Aslan, "2000'li Yıllarda Bilgi Hizmetleri". <http://selmaaslan.50megs.com/bilgi_hizmetleri.htm>, 2000.

⁴ B. Akkoyunlu ve S. Kurbanoğlu, op. cit. 2002.

⁵ R. Günlü. "Becerinin Siyasal Ekonomisi". **Eğitim, Bilim, Toplum**, Bahar-Yaz 2003, <<http://www.egitimsen.org.tr/yayinlar/dergiler/ebt/ramazangunlu.html>> 2003.

Yaşam boyu öğrenme, bireyin yaşamının tüm alanlarında yürüttüğü örgün, yaygın ve algın öğrenmeyi kapsamaktadır. 1976 yılında yapılan UNESCO Genel Konferansı'nda "yaşam boyu eğitim, mevcut eğitim sistemini yeniden yapılandırmayı ve eğitimle ilgili olup da eğitim sisteminin dışında kalan tüm potansiyeli geliştirmeyi amaçlayan genel bir düzenlemedir. Bu tür bir düzenlemede erkekler ve kadınlar kendi eğitimlerini bizzat kendileri gerçekleştirirler" cümlesi ile açıklanmıştır. Bu açıklamada üç temel görüş bulunmaktadır: eğitim sisteminin bütününe, yaşam boyu öğrenecek kişiler yetiştirecek şekilde yeniden yapılandırılması, algın eğitim sektöründen olabildiğince yararlanılması, bağımsız öğrenmenin, öğrenmeyi öğrenmenin önemi üzerinde durulması^{6,7}.

Yaşam boyu öğrenme, genelde kurumsallaşmış eğitim ve okullara karşı yöneltilen eleştirilere bir cevap olarak görülmektedir. Çocukluk ve gençlik dönemleriyle sınırlı olan geleneksel okul sistemleri, hızlı değişim sonucu ortaya çıkan yeni eğitim ihtiyaçlarını karşılamada ve değişimde yetersiz kalmaktadır⁸. Bu gerekçelerle yaşam boyu öğrenme, eğitimde temel değişimlerle birlikte, eğitim kurumlarının bilgiyi aktaran rolünden, bireysel yeteneklerin ve öğrenme yeterliliklerinin geliştirilmesi yönüne değişimini içermektedir. Bu değişimin ana noktası bireylerin "nasıl öğreneceğini öğrenmesi" nin sağlanmasıdır⁹.

Yaşam boyu öğrenme, öğrenmede fırsatlar yaratarak bireylerin kişisel gelişimini sağlamak, toplumsal bütünleşmeyi gerçekleştirmek ve ekonomik büyümeyi sağlamak üzere üç temel amaca yönelmiş bulunmaktadır¹⁰. Yaşam boyu öğrenmede bireylerin, yaşamının değişik dönemlerine uyum sağlaması için bilgi ve beceri kazanmasına yardımcı olunmaktadır. Bu dönemler; a)genç olarak aileden yeni ayrılmaya, b)yetişkin dönemde toplumun bir üyesi ve gelir sağlayan kişi c)yetişkinliğin ileri dönemlerinde işten ayrılmaya ve emekliliktir. İlk dönemde temel eğitim önemli rol oynarken, diğer iki dönemde ise yetişkin ve sürekli eğitim önemlidir. Yetişkin ve sürekli eğitim bütün süreçte yaşam boyu öğrenmenin bütüncü bir parçasıdır¹¹.

Yaşam boyu (lifelong) öğrenmeye ilişkin tartışmaların başlangıcında sadece öğrenme etkinliklerinin yaşam süresince farklı evrelerde gerçekleşmesini vurgulayan zaman boyutu ağırlıklıydı. Ancak bugün bir diğer boyutun önemi kabul edilmektedir. Bu boyutta yaşam içinde öğrenmenin çok çeşitli ortam ve durumda gerçekleştiği dikkate alınmaktadır¹². Yaşam çapında (lifewide) öğrenme, öğrenmenin, yaşamın herhangi bir

⁶ DPT. VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı Hayat Boyu Eğitim veya Örgün Olmayan Eğitim Özel İhtisas Komisyonu Raporu. Ankara, <<http://ekutup.dpt.gov.tr>>, 2001.

⁷ UNESCO. Report on the External Evaluation of UIE. Institute for Education, Hamburg., 2004.

⁸ A. Duman, "İnternet, Öğrenme ve Eğitim Üzerine Bir Deneme". <<http://www.kitaplik.com/>>, 2004.

⁹ EC (European Commission). European Report on Quality Indicators of Lifelong Learning, Fifteen Quality Indicators Report Based on the Work of the Working Group on Quality Indicators. Brussels, <http://europa.eu.int/comm/education/policies/lil/life/report/quality/report_en.pdf>, 200a.

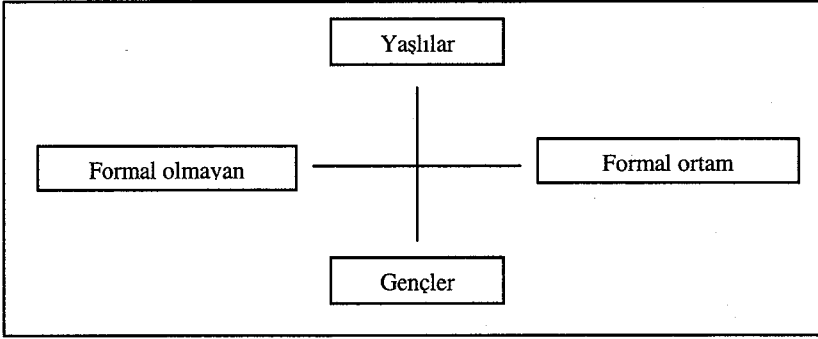
¹⁰ DPT, *op. cit.*, 2001.

¹¹ D. H Fretwell ve J.E. Colombano, *op. cit.*, 2000.

¹² EC (2002a), *op. cit.*,

aşamasında ve herhangi bir yerde meydana gelebileceğine yani öğrenmenin yaygınlığına vurgu yaparak kavramı genişletmekte, ayrıca öğrenme ve öğretme rol ve eylemlerinin farklı zaman ve mekânlarda yer değişebileceğini vurgulamaktadır¹³.

Yaşam Boyu-Yaşam Çapı Boyutu

Bazen yaşam boyu öğrenme bazen yaşam boyu eğitim kavramları kullanılmakla birlikte gerçekte iki kavram arasında temel farklılıklar bulunmaktadır. Öğrenme kavramı, bireyin sorumluluğunu vurgulamakta, sunulan eğitim hizmetleri arasından kendi ihtiyaçlarına uygun olanı bulması ve seçmesini gerekli kılmaktadır. Ancak eğitim olanaklarına ulaşabilmenin garanti altına alınabilmesi için, buna ilişkin politikaların belirlenmesi ve mali kaynakların ayrılması gerekir. Bu nedenle son zamanlarda tercih edilen yaşam boyu eğitim kavramı ile planlılığa vurgu yapılarak, politikaların ve düzenli eylem planlarının belirlenmesi gereksinimi belirtilmektedir¹⁴.

Avrupa Birliği (AB) Komisyonu'nun 2000 yılında "Yaşam Boyu Öğrenme Memorandumu"nu kabul ederek, bu metni tartışmaya açmasının yaşam boyu öğrenme kavramının gelişiminde olumlu rolü olduğu kabul edilmektedir^{15,16,17,18}. Memorandumda yaşam boyu öğrenme, "bilgi, beceri ve yeterliliği geliştirmek üzere, formal ya da informal, amaçlı öğrenme etkinliklerinin tümünü kapsamaktadır" şeklinde ifade edilmişken, bu tanımın kısıtlayıcı niteliği nedeniyle daha sonra "yaşam boyu öğrenme, bireysel, vatandaşlık, sosyal veya işle ilgili alanda bilgi, beceri ve yeterliliği geliştirmek

¹³ EC. A Memorandum on Lifelong Learning. Brussels, <<http://europa.eu.int/comm/education/life/memoen.pdf>>, 2000.

¹⁴ *Ibid.*,

¹⁵ *Ibid.*,

¹⁶ EC. A Guide to the Consultation on the Memorandum on Lifelong Learning. <<http://europa.eu.int/comm/education/life/>>, (2001a).

¹⁷ EC (2001b). Communication from the Commission, Making a European Area of Lifelong Learning a Reality. Brussels, <<http://www.europa.eu.int/comm/education/life/index.html>>.

¹⁸ İSKUR, "Yaşam Boyu Öğrenme Perspektifinden Eğitim ve Öğretimin Modernizasyonu". <<http://www.iskur.gov.tr/mydocu/yurtdisi/bolum3/bolum3.htm>>, 2004.

amacıyla yaşam boyunca süregelen öğrenme etkinlikleridir” ifadesi ile yeniden tanımlanmıştır¹⁹.

Avrupa Birliği Antlaşması'nın (Amsterdam) 149 ve 150. maddelerinde, eğitim ile ilgili olarak Topluluğun rolü “üye ülkeler arasında işbirliğini ve eğer gerekirse eylemlerini destekleyerek kaliteli eğitimin geliştirilmesinin sağlanması” olarak belirtilmiştir. Bu maddelere dayalı olarak Birlik eğitim alanında ortak bir politika belirlemek yerine, öncelikle Topluluk eylem programları (Socrates, Leonardo da Vinci, Gençlik) ve daha sonra yasal dokümanları (tavsiye, bilgi, çalışma raporları, pilot projeler vb.) ile politika alanında üye ülkeler arasında işbirliğini desteklemektedir²⁰.

AB'nde yaşam boyu öğrenme ile ilgili tartışmaların bugün gelinen noktaya ulaşınca kadar bir çok çalışmada ele alındığı görülmektedir. Yaşam boyu öğrenme ile ilgili az sayıda bulunan yasal nitelikte dokümanla birlikte, daha yaygın olan politika belgeleri ve stratejilerinin yanı sıra Komisyon çalışma ve raporları, üye ve aday ülkelerin eğitim sistemi ile ilgili yenilikleri bu bakış açısı ile ele almasını sağlamaktadır^{21,22}. Bu yazıda, Avrupa Birliği politikalarına yol gösteren Komisyon çalışmaları ve Konsey kararlarının yaşam boyu öğrenme açısından gözden geçirilmesi amaçlanmıştır.

Avrupa Birliği Politikalarında Yaşam Boyu Öğrenme

İlk kez 1973'te Janne raporunun ardından, 1991'de yayınlanan Avrupa Topluluğunda Yüksek Eğitim Memorandumu ve Avrupa Topluluğunda Açık-Uzaktan Eğitim Memorandumu'nda sözü edilen yaşam boyu öğrenme, bugün AB politikalarının temel ilkesidir. İlk Memorandumda, üniversitelerin yüksek kalitedeki insan gücü yetiştirmede sorumluluğu vurgulanarak, sürekli eğitimdeki rolü belirtilmektedir. Diğer Memorandumda ise, açık-uzaktan eğitim, yaşam boyu eğitime ulaşmada önemli bir kaynak olarak gösterilmektedir. Daha sonraları bu kavram, Topluluk belgelerinde istihdam, büyüme ve rekabet ile ilgili sorunların üstesinden gelmede bir araç olarak benimsenmiştir²³.

Avrupa'nın geleceği için insanlar ve onların bilgi ve yeterliliklerini merkeze alan²⁴AB, yaşam boyu öğrenmenin Avrupa bilgi toplumunun oluşmasına yardımcı olacağını vurgulayarak²⁵ uygulamaya geçirilmesini iki önemli nedene bağlamaktadır:

¹⁹ EC, *op. cit.*, 2002a

²⁰ EU *op. cit.*, 2002,

²¹ EC. Implementing Lifelong Learning Strategies in Europe: Progress Report on the Follow-up to the Council Resolution of 2002, EU and EFTA/EEA Countries. EC Directorate-General for Education and Culture, Brussels. 2002b

²² EC. Implementing Lifelong Learning Strategies in Europe: Progress Report on the Follow-up to the 2002 Council Resolution on Lifelong Learning Acceding and Candidate Countries. EC Directorate-General for Education and Culture, Brussels. 2002c

²³ Eurydice. Lifelong Learning: the Contribution of Education Systems in the Member States of the European Union Results of the Eurydice Survey. Brussels. 2000

²⁴ EC, *op. cit.*, 2001b

1. Avrupa'nın, bilgiye dayalı toplum ve ekonomiye doğru ilerlemesi: Güncel bilgiye ulaşım, motivasyon ve beceriler ile birlikte, bu kaynakların akıllıca kullanımı Avrupa'nın rekabet edebilirliğini güçlendirmek, istihdam edilebilirlik ve işgücüne uyum için anahtar role sahiptir.

2. Avrupalıların, karmaşık bir sosyal ve politik dünyada yaşaması: Bireyler yaşamlarını planlamak istemekte, onlardan topluma etkin olarak katılımı beklenmekte ve kültür, dil, etnik farklılıklar ile olumlu bir şekilde yaşamayı öğrenmeleri gerekmektedir. Eğitim bu zorlukla başa çıkmada önemli role sahiptir.

Yaşam boyu öğrenme ile ilişkili olarak etkin vatandaşlık ve istihdam edilebilirliğin desteklenmesine eşit önem verilmektedir. Etkin vatandaşlık, vatandaşların bir bütün olarak, kendi toplumlarına kültürel, ekonomik, politik/demokratik ve/veya sosyal katılımıdır. İstihdam edilebilirlik (iş sürekliliği ve güvenliği kapasitesi) sadece etkin vatandaşlığın bir boyutu değil aynı zamanda refahın sağlanması ve Avrupa'da rekabet edilebilirliğin geliştirilmesi için gereklidir^{26,27}. Bununla birlikte, yaşam boyu öğrenmenin istihdamla ilgili amaçlar kadar bireysel ve sosyal amaçları da kapsadığı, insana ve bilgiye yatırımın artmasının, bilgisayar (digital) okuryazarlığını da içeren temel becerilerin edinilmesinin desteklenmesini ve yenilik için fırsatların genişletilmesini, öğrenmenin daha esnek formlarını içerdiği belirtilerek üye ülkelerin, öğrenmenin farklı formları arasındaki engelleri ortadan kaldırmak için eğitim sistemlerini dönüştürme ihtiyacında olduğu vurgulanmaktadır^{28,29}.

1995 yılında yayınlanan Eğitim için Beyaz Kitap: Öğrenen Toplumda-Öğrenme ve Öğretme (1995), yaşam boyu öğrenme alanında Topluluk politikalarının temel referans kaynağı olmuştur. Öğrenmede bireylerin sorumluluğunu belirten bu belge, küreselleşme ve uluslararasılık, ticaret, bilim ve teknik yararlar, bilgi ve iletişim teknolojileri gibi Avrupa toplumu için karmaşık değişiklikleri eğitim açısından yeniden değerlendirmiştir. Ayrıca öğrenen toplumun yapılanmasını sağlamak için 5 genel amaca vurgu yapılmıştır; yeni bilginin edinilmesinin desteklenmesi, okul ve iş yaşamının birbirine yakınlaştırılması, sosyal dışlanmanın engellenmesi için ikinci bir okul şansı sunulması, bazı Topluluk dillerinde yeterliliğin desteklenmesi, insan kaynakları ve eğitime yatırım yapılması^{30,31}.

²⁵ ETF (European Training Foundation). Lifelong Learning Policy in NIS and Mongolia, Executive Summary of the Outcomes of the NIS and Mongolia Conference on Lifelong Learning, Sweden, 2002.

²⁶ EC, *op. cit.*, 2000.

²⁷ CEDEFOP (European Centre for the Development of Vocational Training) (2001). Summary and Analysis of the Feedback from the Member States and EEA Countries as Part of the Consultation on the Commission's Memorandum on Lifelong Learning. Thessaloniki, www.cedefop.eu.int

²⁸ EC, *op. cit.*, 2001b.

²⁹ EU. Learning. <http://europa.eu.int/comm/education/policies/ll/ll_en.html>, 2004a.

³⁰ Eurydice, *op. cit.*, 2000.

³¹ Eurydice. Thematic Bibliography Lifelong Learning. Brussels, <<http://www.eurydice.org>> 2001.

1996 yılında kabul edilen *Avrupa Yaşam Boyu Öğrenme Yılı* ve bu yıl kapsamında gerçekleştirilen etkinlikler yaşam boyu öğrenmenin ulusal ve Birlik düzeyinde önemini artırmıştır^{32,33,34}. Aynı yıl, Konsey, Yaşam Boyu Öğrenme Stratejileri ile ilgili kararı (Aralık 1996) kabul etmiştir. *1997'de Başarılan Programlar: Bilgi Avrupa'sına Doğru* isimli Komisyon raporu ile 2000-2006 eğitim programları önerileri ile yaşam boyu öğrenme ilişkilendirilmiş ve Grundtvig gibi yeni eylemlerle Socrates II programının içinde desteklenmiştir^{35,36}. Bu yıl yayınlanan *Eğitim Çalışma Grubu Raporu'nda*, eğitim programlarının başarıları ele alınarak, Avrupa'daki eğitim sistemlerinin üç önceliğe göre yapılması gerekliliği belirtilmiştir. Bu öncelikler:

1. Ekonomik alanda Avrupa'nın rekabet edebilirliğini güçlendirme ihtiyacı
2. Okullarda sosyal gerilime ve sosyal dışlanmaya dikkat etme gerekliliği
3. Eğitim emeğini, temel ilkeleri bakımından ileri götürme gerekliliği

Bu çalışmaların ardından AB Eğitim Bakanlarının *Sorbon (1998)*³⁷ ve *Bolonya (1999)*³⁸ ve AB ve PHARE ülkeleri Eğitim Bakanları *Macaristan-Budapeşte (1999)*³⁹ Konferansları sonucunda hazırlanan deklarasyonlarda yaşam boyu öğrenme kavramının vurgulandığı görülmektedir.

Yaşam boyu öğrenme ile ilgili AB politikalarına yön veren en önemli belgelerden biri *Yaşam Boyu Öğrenme Memorandumu (2000)*'dur. Komisyon'un Avrupa'da yaşam boyu öğrenmenin uygulanması için kapsamlı stratejileri belirlemek amacıyla yayınladığı Memorandumda üye ülkelerde yapılması gereken çalışmalara ilişkin olarak altı temel mesaj bulunmaktadır:

1. Herkes için yeni temel beceriler: Bu mesajın amacı, bilgi toplumuna katılımın sağlanması için gerekli olan becerilerin kazanılması için öğrenmenin sürekliliğinin ve evrenselliğinin sağlanmasıdır. *Lizbon'daki (2000) Avrupa Konseyinde*, bilgi teknolojileri becerileri, yabancı dil, teknoloji kültürü, girişimcilik, sosyal beceriler olmak üzere beş yeni beceriden söz edilmektedir⁴⁰. Bu becerilere, öğrenmeyi öğrenme gibi yenileri eklenmekle birlikte evrensel bir uzlaşa bulunmamaktadır⁴¹.

³² EP (European Parliament) ve EC. Decision No 2493/95/EC of the European Parliament and of the Council of 23 October 1995 establishing 1996 as the 'European year of lifelong learning'. <http://europa.eu.int/eur-lex/en/lif/reg/en_register_1630.html>, 1995.

³³ Eurydice, *op. cit.*, 2001.

³⁴ EU, *op. cit.*, 2004a.

³⁵ Eurydice, *op. cit.*, 2000.

³⁶ Eurydice, *op. cit.*, 2001.

³⁷ Sorbon Deklarasyonu. A.B. Eğitim Bakanları Konferansı Sonuç Bildirgeleri, <<http://disis.meb.gov.tr/belgeler/ab/sorbondeklarasyonu.htm>>, 1998.

³⁸ Bolonya Deklarasyonu. Avrupa Yüksek Öğretim Alanı, <<http://disis.meb.gov.tr/>>, 1999.

³⁹ Macaristan-Budapeşte. Avrupa Eğitim Evi Eğitim ve Ekonomi-Yeni Bir Ortaklık Konferansı, <<http://www.meb.gov.tr/>>, 1999.

⁴⁰ EC, *op. cit.*, 2001a.

⁴¹ Norrag. Debates in Skills Development-Skills for Life and Work, Working Group for International Cooperation in Skills Development. International Labor Organisation, Norrag, Swiss Agency for Development and Cooperation, Bonn. 2003.

2. İnsan kaynaklarına daha fazla yatırım: Bu mesajın amacı, Avrupa'nın en önemli varlığı olan vatandaşlarına öncelik sağlamak için insan kaynaklarına yatırımı artırmaktır. Şeffaflığın teşvik edilmesi, sorumluluk paylaşma kültürü, sosyal tarafların rolü, çerçeve anlaşmalar, daha esnek çalışma modelleri, öğrenmeye zaman ayırma ve kolay erişimin sağlanması önerilmektedir.

3. Eğitimde yenilikler: Etkili öğrenme ve öğretme yöntemlerinin geliştirilmesi belirtilerek yöntemlerin geliştirilmesinde yaşam boyu ve yaşam çapı boyutu⁴², kullanıcı merkezli öğrenme sistemleri, bilgi iletişim teknolojisine dayalı yeni eğitim yöntemleri, öğretmenlerin değişen rolü, değişik gruplara uygun, uyarlanabilir öğrenme sistemleri, iş başı eğitimi, eğitimcilerin eğitimi konuları vurgulanmaktadır.

4. Her türlü eğitime değer verilmesi/belgelendirilmesi: Bu mesajın amacı, özellikle formal olmayan ve informal öğrenmeye katılımın artırılması ve belgelendirilmesidir. Bu kapsamda, öğrenme talebinin karşılanması, şeffaflığın artırılması, bilgi, beceri ve deneyime değer verilmesi, örgün eğitim dışındaki yollarla öğrenmenin desteklenmesi ve bu yolla öğrenilenlerin değerlendirilmesi ve belgelendirilmesi, mevcut sistemin esnek bir yapıya kavuşturulması önerilmektedir.

5. Rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin yeniden gözden geçirilmesi: Bu mesajın amacı Avrupa'da öğrenme olanakları ile ilgili bilgi ve önerilere, herkesin, yaşam süresince kolaylıkla ulaşılmasını sağlamaktır. Sürekli destek, bilgi kaynaklarına yerel erişim imkânları, bilgi ağında ücretsiz dolaşım, AB'deki fırsatlar, eğitim ile istihdam arasında daha sağlıklı köprülerin kurulması, daha aktif bir meslek danışmanlığı ve yönlendirme yaklaşımı, kullanıcı dostu, açıklamalı ve kolay kullanımlı doküman ve araç-gerecin hazırlanması önerilmektedir.

6. Eğitimin mümkün olduğunca öğrenenlere yakınlaştırılması: Bu mesaj ile, erişim zorluğu olan kesimlere ulaşmak için bilgi iletişim teknolojisinden yararlanma, yerel ve bölgesel merkezli girişimler için yaşam boyu öğrenme yaklaşımı, çok amaçlı öğrenme merkezleri, öğrenen toplum için bilgi ağlarından yararlanma önerilmektedir^{43,44,45,46}

Lizbon'daki (2000) Avrupa Konseyinde, AB'nin 2010'a kadar hedefi, dünyada en iyi rekabet edebilir ve dinamik bilgi toplumuna dayalı ekonomisi haline gelmesi, daha fazla sosyal uyum ve daha fazla ve daha iyi iş ile sürdürülebilir ekonomik büyüme kapasitesi olarak belirlenmiştir⁴⁷. Yaşam boyu öğrenme bu stratejinin temel parçası, yalnız rekabet edebilirlik ve istihdam edilebilirlik değil aynı zamanda sosyal dışlanma, etkin vatandaşlık ve bireysel gelişim için de ana nokta olarak kabul edilmektedir^{48,49,50}

⁴² EC, *op. cit.*, 2001a.

⁴³ EC, *op. cit.*, 2000.

⁴⁴ Cedefop, *op. cit.*, 2001.

⁴⁵ Eurydice, *op. cit.*, 2001.

⁴⁶ İSKUR, *op. cit.*, 2004.

⁴⁷ EU, *op. cit.*, 2002.

⁴⁸ EC, *op. cit.*, 2001a.

⁴⁹ EC, *op. cit.*, 2002a.

Aynı yıl *Bükreş-Romanya'da* (2000)⁵¹ düzenlenen Konferansta yaşam boyu öğrenme ile ilgili bu mesaja, eğitimin kalitesine odaklanılması ve göstergelerin geliştirilmesi eklenmiştir.

Memoranduma ilişkin üye ve aday ülkelerin yanı sıra sosyal ortakların görüşü alınmıştır^{52,53} Üye ülkeler ve diğer örgütlerden alınan görüşlerde, yaşam boyu öğrenmenin istihdam edilebilirlik ve uyum sağlayabilirlik, etkin vatandaşlık ve sosyal uyum ve bireysel gelişim açısından önemli role sahip olduğu konusunda fikir birliği bulunmaktadır⁵⁴. Ülkelerdeki uygulamalar birçok yönden farklılık göstermekle birlikte⁵⁵ eğitim sisteminin yeniden düzenlenmesi, yaşam boyu öğrenme ile ilgili uygun stratejiler geliştirilmesi için AB'nin desteğinin devam etmesi ve başarılı örneklerin desteklenmesi ortak görüşler arasındadır^{56,57}

Üye ülkelerden alınan görüşlerin ardından *21 Kasım 2001'de* Komisyon tarafından uyarlanan *Yaşam Boyu Öğrenme Gerçeği için Avrupa Alanı Yaratma* (Making a European area of lifelong learning a reality) raporu ile birlikte yaşam boyu öğrenme, eğitim politikalarının geliştirilmesi için somut bir öneri ve rehber haline gelmiştir⁵⁸ Raporda, eğitim sistemlerin daha açık ve esnek hale dönüşmesini sağlanarak var olan eşitsizliklerin önüne geçilmesi ve öğrenenlerin yaşamlarının herhangi bir döneminde ihtiyaçlarına uygun, bireysel öğrenme yollarına ulaşmaları mesajı verilmektedir. Ortaklaşa çalışma, öğrenenin ihtiyaçlarına yöneliklik, yeterli kaynak ayrılması, bireylerin öğrenme olanaklarına ulaşmalarının desteklenmesi, öğrenme kültürü yaratılması ve izleme, değerlendirme ve kalite güvencesi mekanizmalarının oluşturulması temel ilkeler olarak ifade edilmektedir. Bu gelişmenin yaşam boyu öğrenme ile birlikte Avrupa düzeyinde önemli öğeler olan gençlik, istihdam, sosyal uyum ve araştırma politikalarını içeren plan, strateji ve süreçlerin beraber desteği ile gerçekleşebileceği vurgulanmıştır. Gerçekleştirilecek eylemlerin öncelikleri ise Memorandumun altı temel ilkesi ile belirtilmiştir⁵⁹.

Bu metin 27 Haziran 2002'de yaşam boyu öğrenme ile ilgili kabul edilen Konsey İlke Kararı'nın geliştirilmesine yön vermiştir. *Haziran 2002'de* Eğitim Konseyi, Komisyon Raporunun uygulanmasını desteklemek için *Yaşam Boyu Öğrenme ile ilgili Kararı* kabul etmiştir. Bu kararda yaşam boyu öğrenme ile ilgili daha önceki süreçler ve

⁵⁰ ETF, *op. cit.*, 2002.

⁵¹ Bükreş-Romanya. Avrupa Eğitim Bakanları 4. Konferansı, <<http://www.meb.gov.tr/>> 2000.

⁵² ETF. Summary and Analysis of the Feedback from the Candidate Countries as Part of the Consultation on the Commission's Memorandum on Lifelong Learning. 2001.

⁵³ CEDEFOP, *op. cit.*, 2001.

⁵⁴ EU. What is lifelong Learning. <<http://europa.eu.int/comm/education/policies/lil/life/>> (2004b).

⁵⁵ CEDEFOP ve Eurydice. National Actions to Implement Lifelong Learning in Europe. Brussels. 2001.

⁵⁶ EC, *op. cit.*, 2000.

⁵⁷ ETF, *op. cit.*, 2001.

⁵⁸ Eurydice, *op. cit.* 2001.

⁵⁹ EC, *op. cit.*, 2001b.

alınan kararlar bir kez daha vurgulanarak üye ülkeler Memorandumda belirtilen öncelik alanlarında çalışma yapmaya davet edilmiştir ⁶⁰

Haziran 2002'de "Yeni Milenyumda Eğitim" adı ile *Bratislava/Slovak Cumhuriyeti*'nde (2002)⁶¹ yapılan Eğitim Bakanları Konferansı'nda, yaşam boyu öğrenme açısından önemli bir gelişme olarak, dört temel politika alanında 15 kalite göstergesinin tanımlandığı raporun kabul edilmesi sayılabilir. Kasım 2002 *Kopenhag Deklarasyonu*'nda ⁶² ise yaşam boyu öğrenme ve hareketlilikle ilgili benimsenen stratejiler; istihdam, aktif vatandaşlık, sosyal katılım ve kişisel gelişimin artırılması için önem taşımaktadır.

Temmuz 2004'te Komisyon yaşam boyu öğrenme alanında bütünleştirilmiş eylem planını oluşturmak için hazırladığı karar önerisini sunmuştur. *Bütünleştirilmiş Yaşam Boyu Öğrenme Programı*, yaşam boyu öğrenme amaçlarına ulaşmak için topluluk eğitim programları, eÖğrenme programı, Europass girişimi ve Avrupa düzeyinde topluluk programlarından destek alan değişik eylemlere dayanmakta ve bunlara yönelik eylemleri belirlemektedir ⁶³.

Yaşam Boyu Öğrenmenin Desteklenmesi için Komisyon ve Diğer Örgütler Neler Yapmaktadır?

- Topluluk Eylem Programları: Socrates, Leonardo da Vinci ve Gençlik: Yaşam boyu öğrenme Avrupa düzeyinde, bu eylem programlarının rehber ilkesidir. Programlar ile destek sağlanan bilgi ağı ve ortaklık, pilot projeler ve eylem araştırmaları, değişim ve hareketlilik gibi eylemler, yaşam boyu öğrenmede Avrupa boyutunun gelişimi için temel araçlardır. Proje öncelikleri için yapılacak çağrılarını belirlemede Memorandumun mesajları temel oluşturmaktadır ^{64,65,66}

- Eğitim Siteminin Amaçları Raporunun İzlenmesi: Lizbon Avrupa Konseyi'ni takiben yayınlanan Eğitim Sisteminin Gelecekteki Amaçları isimli ortak konu ve önceliklere odaklanan raporun izlenmesi için çalışma programı hazırlamıştır. Bu program, üye ülkelerde yaşam boyu öğrenme alanında iyi uygulamaların paylaşımı için temel çalışmalardan biridir.

- Avrupa İstihdam Stratejisi: Lizbon Avrupa Konseyi sonrasında yaşam boyu öğrenme, ülkelerin istihdam politikalarını yönlendiren Avrupa İstihdam Stratejisinin

⁶⁰ Council of the European Union. Council Resolution of 27 June 2002 on Lifelong Learning, Official Journal of the European Communities, <http://europa.eu.int/eur-lex/en/lif/reg/en_register_1630.html> 2002.

⁶¹ Bratislava. Avrupa 6. Eğitim Bakanları Konferansı, Yeni Milenyumda Eğitim Bratislava, Slovak Cumhuriyeti, <<http://www.meb.gov.tr/>> 2002.

⁶² Kopenhag Deklarasyonu, <<http://www.meb.gov.tr/>> 2002.

⁶³ EC. Proposal for a Decision of the European Parliament and of the Council Establishing an Integrated Action Programme in the Field of Lifelong Learning. Brussels. 2004.

⁶⁴ EC, *op. cit.*, 2000.

⁶⁵ EC *op. cit.*, 2001a.

⁶⁶ EC, *op. cit.*, 2001b.

önceliği haline gelmiştir. Yaşam boyu öğrenmenin rolü ve önemi artık İstihdam Rehberinde vurgulanmaktadır. İstihdam Stratejisinin temel amaçlarından biri istihdam politikaları ile ilgili iyi uygulama, bilgi ve fikirlerin değişiminin desteklenmesidir. Bu kapsamda, Akran Değerlendirme Programı önemli bir araçtır.

- **Beceri ve Hareketlilik Alanında İşbirliği:** Bu alanda Stockholm Avrupa Konseyi'nde uygun bulunan işbirliği ile, beceri ve hareketliliğe özel önem verilerek Avrupa işgücü piyasasının geliştirilmesinin önündeki engellerin ve temel özelliklerin belirlenmesi istenmiştir. Bu rapora istinaden Komisyon bir eylem planı hazırlamaktadır.

- **Avrupa Sosyal Fonu:** Bu fon Avrupa İstihdam Stratejisi'nin desteklenmesi için ana mali kaynağı sağlamaktadır. Bu kapsamda yaşam boyu öğrenme için de mali kaynak ayrılmaktadır.

- **EQUAL Topluluk Girişimi:** İşyerinde ve iş arayanlar arasında varolabilecek eşitsizlikleri ve ayrımcılığı ortadan kaldırmak için yapılabilecekleri araştırmaktadır. Bu girişim aynı zamanda yaşam boyu öğrenme olanaklarına eşit ulaşmanın sağlanmasını da vurgulamaktadır.

- **Avrupa Sosyal Gündemi:** Avrupa sosyal modelinin modernize edilme gereksinimi ve politik kararların gerçeğe dönüştürülmesi için stratejik bir yanıtır. Amaç, değişen çevrede, ekonomi, istihdam ve sosyal politikaların karşılıklı olarak güçlendirilmesini en üst düzeye çıkarmak ve kaliteyi desteklemektir. Gündem yaşam boyu öğrenmenin bu döngüde önemli rolünü benimsemektedir.

- **6. Çerçeve Programı:** Yaşam boyu öğrenme alanında araştırmaların desteklenmesi için olanak sağlamaktadır⁶⁷.

- **Göstergeler:** Komisyon tarafından sistemlerin karşılaştırılabilmesi ve böylece fikir ve iyi uygulamaların desteklenmesi amacıyla; beceri, yeterlilik ve tutumlar, ulaşım ve katılım, yaşam boyu öğrenme kaynakları ve stratejileri ve sistem gelişimi alanlarında 15 yaşam boyu öğrenme göstergesi geliştirilmiştir⁶⁸.

- **Yaşam boyu öğrenme uygulamaları:** Yaşam boyu öğrenme uygulamalarının gerçekleştirilebilmesi için Kasım 2001'de yayınlanan bir raporla, iyi uygulama, bilgi ve deneyimin paylaşılacağı bir veri tabanı oluşturulması amaçlanmıştır.

- **İşbirliği:** Avrupa Eğitim Fonu (European Training Foundation/ETF) Avrupa Mesleki Eğitimi Geliştirme Merkezi (European Centre for the Development of Vocational Training/CEDEFOP) ve Eurydice gibi örgütlerle işbirliği içinde çalışmaya devam edilmektedir. Özellikle yaşam boyu öğrenme ile ilgili önemli çalışmaları olan Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) ile birlikte Avrupa Konseyi, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ve UNESCO çalışmalarda işbirliği yapılan örgütlerdir⁶⁹.

⁶⁷ EU What is lifelong Learning. <<http://europa.eu.int/comm/education/policies/lil/life/>> 2004b.

⁶⁸ EC, *op. cit.*, 2002a.

⁶⁹ EU, *op. cit.*, 2004b.

SONUÇ

Yaşam boyu öğrenmeden hareketle öğrenme toplumu, eğitimbilim alan yazınında sıkça duyulan, üzerinde tartışılan bir kavram haline gelmiştir. Öğrenme toplumu, öğrenme fırsat, olanak ve kolaylıklarının en geniş şekliyle ve herkes için yaşam boyu ulaşılabilir olduğu, içinde öğrenmenin derinlemesine kök saldığı/yerleştiği bir toplum olarak görülmektedir. Yaşam boyu öğrenmenin zorunlu olduğu günümüz toplumlarında "öğrenmeyi öğrenme" temel becerisinin bireylere kazandırılması zorunlu hale gelmiştir. Öğrenmeyi öğrenme becerisi bilgiye çeşitli kaynaklardan ulaşma, değerlendirme ve kullanma becerilerinin yanı sıra bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımını da zorunlu kılmıştır.

Eğitimde yaşanan bu değişimin ışığında Avrupa Birliği'nin eğitim politikalarını, bu değişimleri yansıtacak şekilde yeniden oluşturma sürecinde olduğu gözlenmektedir. Amsterdam Antlaşmasının imzalanması ile tanımı yapılmaksızın yaşam boyu öğrenme topluluk eğitim politikalarında, istihdam gibi diğer politika alanları ile birleştirilerek, temel ilke haline gelmiştir. Kavramın kullanılmaya başlaması beraberinde bazı belirsizlikler de getirmiştir. Henüz bu kavramı derinlemesine araştıran çalışmalar çok değildir. Bu durumda diğer sosyal hedefler gibi ideal ile gerçek, kuram ile uygulama, söz verilen ile gerçekleşen arasında farklılıklar bulunmaktadır. Avrupa ve ülkeler düzeyinde yaşam boyu öğrenme kavramı ile ilgili yapılan tartışmalar, kavramın incelikli hale getirilmesine ihtiyaç olduğunu göstermektedir⁷⁰.

Türkiye açısından değerlendirildiğinde eğitimde sağlanan gelişmelere rağmen, mesleki eğitime gereken önem verilmediği, çalışan nüfusun ortalama eğitim süresinin istenilen düzeye yükseltilemediği görülmektedir^{71,72}. Mevcut eğitim sisteminin sorunlarına bakıldığında, VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı çerçevesinde oluşturulmuş Özel İhtisas Komisyonunun raporunda özetlendiği gibi, eğitim sistemi, bireylerde yaratıcı ve eleştireci düşüncüyü, üretmeyi, yargılamayı, sorgulamayı yeterince geliştirmekten uzak, öğrenmeyi öğretmeyen, insanları ne hayata ne de bir mesleğe tam olarak hazırlayabilen, kitaba dayalı, ezberci ve duruk bir yapı göstermektedir⁷³. Eğitim sisteminin esnek bir şekilde yeniden düzenlenmesinin yanı sıra bireylere sağlanan eğitim fırsatlarının yaygınlaştırılması ihtiyacı ortadadır. Türkiye, AB'ye adaylığı için elindeki en önemli güç olan insan gücünü, çağın ihtiyaç duyduğu niteliklerle donanık hale getirebilmesi için, eğitim sisteminin, DPT raporunda da vurgulanan yapısını hızla tersine çevirmek durumundadır. AB üyeliğinin ötesinde bu değişim gelecek dünyada var olabilmek için kaçınılmazdır.

⁷⁰ Eurydice, *op. cit.*, 2000.

⁷¹ TOBB. Yaşam Boyu Öğrenim Konusuna TOBB'un Yaklaşımı. <<http://bilisimsurasi.org.tr/listeler/tbs-egitim/belge/att-0020/01-david.doc>> 2001.

⁷² İSKUR 2004, *op. cit.*,

⁷³ DPT 2001 *op. cit.*,